İlköğretimde Coğrafya Önemlidir! *

Primary geography matters!

SIMON CATLING
(Çeviri: SEÇİL ŞENYURT)

Özet

Çalışmanın orijinalinde özet bulunmamaktadır.

Abstract

There is no abstract in the original article.

1. GİRİŞ

Bu çalışma, coğrafyanın ilköğretim programının bir parçası olması gerektiği konusunda görüş sunmaktadır. Coğrafya, çocuklara (gerçi daha erken de başlanabileceği gibi) zorunlu eğitime başladıkları andan itibaren öğretilmelidir. Bu, coğrafyanın formal olarak öğretilmesi gerekliliğinden ziyade coğrafya öğreniminin konu tabanlı program, sosyal bilgiler veya bütünleşik programlar kapsamında planlanması gerektiğini ifade etmektedir. İlk bölüm çocukların coğrafi deneyimlerini sadeleştirilmiş ve genelleştirilmiş olarak sunarak çocukların dünyayı öğrenmeleri üzerinde odaklanmaktadır. İkinci bölüm, bu deneyimi öğrenmenin beş unsuru vasıtasıyla coğrafya öğrenimiyle ilişkilendirmekle başlamaktadır. Bu da, üçüncü olarak, ilköğretimde coğrafyanın amaçları ve olanakları doğrultusunda, olası ilköğretim coğrafya programının ana hatlarıyla taslağını oluşturmaya yönlendirmektedir. Son olarak, ilköğretim coğrafya eğitiminde coğrafya ile ilgili değerler vurgulanmaktadır.

2. ÇOCUKLAR DÜNYA İLE İLİŞKİ KURAR

Çocukların doğumdan itibaren yaklaşık 10 -12 yaşına kadar gelişmeye açık oldukları dönemdeki dünya ile ilgili deneyimlerini -çevrelerindeki, hayal ürünü ve doğrudan deneyimlerinin ötesinde- dikkate alın.

2.1. Çocuğun tanıdık dünyası

Çocukların kendi evlerindeki emeklemeleri, sendelemeleri, yürümeleri onları çeşitli özellikler, konumlar ve hareketle tanıştırır. Başlangıçta evdeki bu deneyimler; oyun alanlarına gezinti, aile/arkadaşları ziyaret ve alışveriş şeklindeki aktiviteleri de kapsayarak evin etrafı, yakın çevre ve topluma doğru genişler. Kentsel ya da kırsal çevrede gezinme özgürlüğü ileri yaştaki bazı çocuklar için olabilse de birçok çocuk için ebeveynleri ve bakıcıları tarafından bir kısıtlama ve kontrol söz konusudur. Çocuklar kendi küçük dünyalarını gözlemler ve farkındalık geliştirir, incelemeler yaparak çevrelerini keşfeder ve anlamlandırır. Bu etkinlik ve keşif, onları çevrenin

* Catling, S. (2001). Primary geography matters! The geography curriculum: Principles, practice and evaluation, in Houtsonen, I. and Tammilehto, M. (eds) Innovative practices in geographical education. Proceedings of Helsinki Symposium of the IGU Commission on Geographical Education. Helsinki: Department of Geography, University of Helsinki, 8-17.

Simon Catling, Oxford Brookes University, School of Education, UK, sjcatling@brookes.ac.uk

Çeviren:

Seçil Şenyurt, Doç. Dr., Uludağ Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Öğrt. Anabilim Dalı, Bursa, secilalkis@yahoo.com

©2015 Coğrafyacılar Derneği – Turkish Association of Geographers

düzenlenmesi ve kullanımıyla tanıştırır. Bu da ilgili çevrenin uzamsal algılanmasının başlangıcını oluşturur. Çocuklar büyüdükçe ve olgunlaştıkça karşılaştıkları dünyanın sınırları genişler. Bu artış gösteren hareketin bir kısmı işten -toplumda ya da evde yardımda bulunmak- ya da okula gitmekten kaynaklanabilir. Çeşitli özellikler ve yerler tanıdık oldukça çocuklar daha maceracı olur, ebeveyn kontrolü gevşediğinde ve arada bir de olmadığında çocuklar evlerinin çevresini çok iyi kullanır ve çevrelerindeki kısımlar için tercihler geliştirir. Bu alanın kullanımı arkadaşlarla yerel buluşma noktaları oluşturma, alışverişe gitme ya da sadece dolaşma şeklinde de olabilir. Buna, eğer büyüdüğünde mevcutsa, bisikletle biraz daha uzağa gitme de dahil edilebilir. Böylece çocuklar kendi ev çevresi algılarını inşa eder (Moore, 1986; Matthews, 1992; Aitken, 1994; Appleton, 1994). Bu deneyim, çocukların yön bulma becerilerini geliştirerek ve çevreyi daha akılcı ve kişiselleşmiş şekilde kullanmalarına yardım ederek çeşitli özellikler, olaylar ve yerlerle ilgili bilgi ve anlayışlarını geliştirmeleri açısından önemlidir.

2.2. Çocuğun hayal ürünü dünyası

Bu gelişimin yanı sıra çocuklar, dünyayı hayal gücüne dayanarak keşfetmeye başlar. Küçük çocuklar gördükleri ve karşılaştıkları eylemleri ve yerleri taklit, yaratıcı ya da kurgusal oyunlar yoluyla hayata geçirir. Alanları, kurgularını canlandıracakları (örneğin sahilde bir gün şeklinde) minyatür çevrelere dönüştürürler. Taklide dayanan oyunlar çocukların çevrelerinde gördüğü gerçeklerden yararlanır. Kurgusal oyunlar bu gerçeğin bir kısmıyla beraber anlatılan ya da okudukları hikayelerden, televizyondan ve diğer kaynaklardan inşa edilir. Çocuklar dünyayı (kısmen tanıdık dünya kısmen de artan şekilde karşılaştıkları daha geniş dünya) hayal ürünü etkinlikler yoluyla anlamlandırmaya çalışır. Hayal ürünü dünyalar'daki oyunlar güvenlik, rahatlık ve kontrol sağlar.

2.3. Çocuğun büyüyen dünyası

Bahsedilen çeşitli fırsatlara benzer olarak, birçok çocuk genellikle önce aile daha sonra da arkadaşlar ya da okulla beraber uzak yerlere seyahat eder. Bu uzak yerlere seyahatler otomobil, otobüs, tren ya da uçakla olabilir. Bu seyahatler alışveriş gezisi, akraba ziyareti, tatile çıkma, bir toplulukla ya da okulla uzaklara gitme gibi çeşitli sebeplerle olabilir. Bu seyahatlerin bazıları küçük çocuklar için bile alıştıkları güzergah ve etraflarındaki çeşitli özelliklerle oldukça tanıdık ve sık tekrarlanan bir hale gelebilir. Dönemsel ya da sadece bir defaya mahsus olan diğerleri, farklı ya da egzotik yerlere nadiren gidildiğinden ve heyecan verici olduğundan hatırlanmaya değerdir. Daha az gerçekleştirilen bu ziyaretlerle, çocuklar dünyanın farklı yönleri ve yerleriyle karşılaşır ve ufukları genişler. Bu deneyimler; gürültülü, kalabalık büyük bir mağaza ya da şehir merkezinde; çeşitli çekicilikleri, faaliyetleri ve heyecanı olan bir sahil dinlenme yerinde; ya da sakin ve düzenli bir banliyö caddesi veya kırsal bir bölgede olabilir. Bu tarz deneyimler çocukların farkındalıklarının gelişmesine, kendi yakın çevresindekilere benzer ve farklı olanlarla karşılaşmasına ve nerede ne olduğuna dair daha geniş bilgiyi biraraya getirmeye başlamasına olanak sağlar. Yine de bazı sınırlılıklar mevcuttur. Çocukların otomobilde, otobüste ya da trende kulaklıklarla oyun oynayarak veya uçakta ya da gemide film izleyerek çok az ya da hiç gözlem şansı olmadan kapalı kalmaları; geçtikleri çevre ile ilgili çok az bir algılama ve yerler arasındaki bağlantıları değerlendirmede kayda değer olmayan bir katkı sağlar. Genişleyen dünyaya girilse de çok az fark edilir.

2.4. Çocuğun genişleyen dünyası

Bu dönemde çocuklar genişleyen dünyanın, çeşitli etkinliklerin ve yaşantıların farkında olur ve hem medya hem de ailesinin ve arkadaşlarının yaşantılarını da içeren temsili bağlantılar yoluyla genişleyen dünya ile giderek daha fazla karşılaşır. Uzak dünya eve getirilmiş olur. Filmler, fotoğraflar, radyo ve televizyon, gazeteler, internet sayfaları ve e-postalar küçük çocukların diğer çevreler, yerler, insanlar ve olaylarla karşılaşmasına aracılık eder. İmajlar ve algılar, bu deneyimler yoluyla oluşur. Küçük çocuklar için aile ve televizyon olmak üzere iki kaynak önemlidir (Palmer, 1994, Cullingford, 2000). Yakın aile ve diğer akrabaların deneyimleri ve yolculukları (fotoğraflar, video filmler ve ziyaretlerine ait anıları) çocuklar için zengin bir aktarılan bilgi kaynağını oluşturur. Televizyon ve internet üzerinden filmler aracılığıyla çocuklar nadiren deneyimledikleri yerleri, yaşantıları ve olayları görürler. Televizyon gösterdiklerine ilişkin (bunların bazıları çocukların ilgisini perçinlerken bazıları 'dışarıdaki' dünya hakkında kasıtsızca oluşturulmuş bir bilgi parçacıkları koleksiyonundan ibarettir) çeşitli bakış açıları sunarak, bilgi vererek ve uyarıcı olarak zengin bir araç vazifesi görür. Çocuklar sıradan diziler ya da felaketle sonuçlanan dramlarla karşılaşarak çeşitli izlenimler edinir. İnsanların karşılaştıkları zor durumlar ve dramatik olaylar çocukları etkiler. Çocuklar televizyonda izledikleri sellerin, depremlerin ve mülteci krizlerinin etkilerini anlatabilir ve nerede neler olduğuna dair genel bir kanıya sahip olabilir. Yine de çocuklar Avustralyalı ya da Amerikan dizilerin olaylar

örgüsünün geçtiği kentsel çevrenin farkında olamayabilir. Coğrafyacıların ve eğitimcilerin bildiği gibi görsel medya güçlüdür ancak uzamsal ya da çevresel tutarlık olmaksızın dünya hakkında bilgiler sunarak çocuklarda bölük pörçük bir dünya algısı yaratabilir.

2.5. Sosyal olarak inşa edilen coğrafi deneyimler

Çocukların dünya ile ilgili deneyimlerinin beşinci dinamiği çocukların yerel ve uzak dünya ile ilgili deneyimlerinin sosyal olarak inşa edilmesi'dir. Yetişkinler ve gençler, çoğunlukla bariz bir biçimde kontrollü ve bazen de üstü kapalı bir şekilde çocukların doğumdan itibaren çevre ve yerler ile karşı karşıya gelmelerinin merkezini oluşturur. Çocukların çevre ve yerlerle ilgili doğrudan deneyimlerinin ve nelerin gözlemlenip dikkate alınması gerektiğinin çoğu yetişkinlerin kararları, görüşleri ve değerleri tarafından yönlendirilir. Ebeveynlerin ve diğerlerinin yerler ve olaylar hakkında verdikleri bilgiler, onların ilgileri ve tercihleri ile sınırlıdır. Tanımlamak ve yorumlamak için kullanılan dil, kontroller ve sağlanan fırsatlar çocukların kendi karşılaşmalarından ve onlara çevresel olaylar ve yerlerle ilgili aktarılan deneyimlerden ne öğreneceği üzerinde etkilidir. Çocukların doğal coğrafi deneyimi ve öğrenimi, sadece fiziki ve toplumsal çevreyi (kırsal ya da kentsel) ve orada neler olduğunu gözlemlemek değildir. Karşılaşılanlar sosyal yapı tarafından kısıtlanır. Çocukların coğrafi deneyimleri ve görüşleri sosyal olarak inşa edilir.

3. İLKÖĞRETİMDE COĞRAFYANIN TEMELLERİNE DOĞRU

Yukarıda bahsedilen genel durum, çocukların okuldaki coğrafya öğrenimleri için bir öncül olarak onların deneyimlerine odaklanmıştır. Bu bölüm ise coğrafya öğretiminin durumu ile ilgilidir. Önemli noktalar öğrenmenin beş unsuru bağlamında ele alınmaktadır: keşfetme, benliğine kazıma, içine yerleştirme, fırsat verme ve bağlantı kurma. Bunlar; yerler, çevre ve etik bağlamında incelenmektedir.

3.1. Coğrafi açıdan keşfetme

Çocuklar çevrelerindeki dünyayı keşfetmek için büyük bir istek duyarlar. Bu, başlangıçta yakın çevreleri ve gittikçe de genişleyen dünya ile süreksiz ve ayrı olaylara dayanan bağlantıları yoluyladır ki bu tecrübeleri onları bilgilendirse de çevrelerini algılamada kısmi bir farkındalık sunar ve bu tecrübeler biraz anlama sağlasa da tutarlılıkları sınırlıdır. Çocuklar, deneyimlerine ve dünya hakkındaki artan bilgi ve anlamalarına ilişkin heyecanı okula getirir. Bu gözlemleme ve farkına varma; dünyayı anlamlandırmak için oyunları kullanma; algılar, imajlar ve bilgilerle çalışma kapasiteleri onların etraflarındaki dünyayı anlamalarını ve değerini bilmelerini sağlar. Ancak bunlar dolaylı olarak karşılaştıkları kısıtlı bilgiler ve kısmen de bunların kaçınılmaz olarak getirdiği uyumsuzluklar ve kusurlar ile sınırlıdır. Dünyaya, doğal ve toplumsal çevreye ilişkin daha çok bilgi ve anlama sağlaması açısından coğrafya ile ilgili çalışmaların okulda ilk yıllardan itibaren başlaması, çocukların coğrafya ile olan ilişkisini desteklemede temeldir. Bu, çocukların ilk karşılaşmalarından itibaren başlamalı ve gelişmelidir. Dünyayı keşfetme ilköğretim coğrafya programının temelleri dışında değerlendirilemez.

3.2. Coğrafi öğrenmeyi çocuğun benliğine kazıma

Çocuklar keşiflerini yaparken dünya ile ilgili bir farkındalık ve onun değerini bilmeyi kendi benliklerine kazırlar. Bu, kimlik gelişimi ve olumlu öz saygı için önemli bir unsurdur (Chowla, 1992). Dünya, insanlar, yerler ve çevresel olaylar hakkında informal öğrenme yoluyla edinilen bilgiler aydınlatıcı olabileceği gibi taraflı ve hatta tehlikeli şekilde hatalı olabileceğinden bu çeşit bir gelişme kendi haline bırakılamaz. Bu çocukların hatası değildir ancak burada öğretmenlerin sorumluluğu çocukları sadece dünya hakkında bilgilendirmek değil onların yansıtıcı düşünme becerileri ile de ilgilenmektir. İlköğretim programında coğrafya bu nedenle önemlidir. Öğrenme yoluyla coğrafya kapsamında bir bireyin benliğine ve zihnine her ne kazınırsa doğru ve etik olmalıdır (Sack, 1997).

3.3. Coğrafi anlamayı ve bakış açılarını yerleştirme

Doğal ve toplumsal çevreler ve yerlerle ilgili algıları ve bilgilerinde yansıtıcı düşünmeyi de içerecek şekilde farkındalık, beceriler, anlayış ve değerleri çocuğa yerleştirme öğretimin sorumluluğudur. Bunun için de faydalı sorularla çevreden veri toplanmasını, çevre ve yerler hakkında hipotezler geliştirilmesini, sadece ne bulunduğunun tanımlanmasının ötesinde analizini, açıklamasını, değerlendirmesini ve ileriye dönük soruları içeren sorgulama tabanlı yaklaşımların coğrafya öğreniminde kullanılması gerekir. Çocuğun herhangi bir sorgulamanın ileriye doğru devam ettiğinin ve sonuçtaki kararın nihai bir sonuçtan ziyade durmak için olduğunun farkına varmaya başlamasına yardım etmek önemlidir. Tanımladıkları bilgiyi ve veriyi açıklama, buldukları desenleri analiz etme, kanıtlardan yola çıkarak ulaştıkları sonuçları savunma,

tartışmada farklı taraflar için kanıtlar sunma ve neden bir yaklaşımın diğerine tercih edildiğini açıklama şeklindeki bu sürecin çocuklar için zorlayıcı olması gerekir. Esas itibariyle sorgulama; coğrafi farkındalığın sınırlarını bilme, anlama, öngörüde bulunma ve kişisel bakış açılarının gelişiminin farkına varmayı içerecek şekilde kökleşmiş bir merak ve sağlıklı bir şüpheciliğe yönlendirmelidir. Yerleştirme sürecinde çocukların konum, uzamsal modeller ve çevresel süreçlerle ilgili çalışmalar bağlamında arazi kullanımı, ulaşım ve sürdürülebilirlik gibi coğrafi kavramları ve terimleri kullanması gerekir. Bu, çocukların yerlerin ve çevrelerin neden öyle olduklarına dair anlayış geliştirmeleri, gelecekte neler olabileceğine dair değerlendirmelere başlamaları ve kararlarında çeşitli alternatifleri dikkate almaları açısından çok önemlidir. Çocuklar bu süreçte kaçınılmaz olarak kendilerininkiler de dahil olmak üzere tutumları ve değerleri inceleyeceklerdir.

3.4. Coğrafi becerilerin kullanımına fırsat verme

Coğrafi becerilerin gelişimi etkili bir coğrafya öğreniminin temelini oluşturur. Birçok beceri, çevre ve yerler hakkında etkili sorgulamalar yapabilmesi için çocuklara fırsat vermede çok önemlidir. Okuma-yazma ve matematikteki ana beceriler, kişisel deneyimler kapsamında ve onların ötesinde dünya hakkında birçok bilgi ve veriye erişme imkanı sağladığından temel oluşturur. Harita okuma ve yorumlama, harita hazırlama, fotoğraf çekme ve onları yorumlama ile taslak çizimler yapma ve anlama becerileri de çocukların coğrafi anlamalarının gelişmesinde aynı derecede önemlidir. Bunlar birçok çeşit haritanın, fotoğrafın, malzemenin ve gerçek çevrenin kullanımını da kapsar. Coğrafya öğreniminde çocukların dışarıdaki dünyayı doğrudan incelemesi hem anahtar bir kaynak hem de ilham verme anlamında arazi çalışmaları yoluyla gerçekleşir. Coğrafyanın hem çocukların dünyayı keşfetmesindeki çekiciliğin hem de burada ve şimdiyi, çeşitli mekanları ve özellikleri, hayatın günlük akışını, çevreler ve yerlerle ilgili imajlar ve olayları çalışan dünyanın üzerine temellenmiş olması, coğrafyaya dayandığı gerçekliği sunar. Coğrafi çalışmalarının kaynakları ve becerileriyle takdir edilmesine fırsat verilmezse fikirler ve kavramlar, tutumlar ve değerler çocuklar tarafından anlaşılmaya ya da faydalı görülmeye başlamayacaktır.

3.5. Coğrafi sorumlulukla bağlantı kurma

İlköğretimde coğrafya, çocukların kendi hayatlarında ve yerel - küresel düzeyde toplumdaki diğer insanlar ile olan ilişkilerinde sorumlu bir şekilde hareket etmeye başlaması için çok önemlidir. Bu şekilde, çocuklar dünya ve çevresiyle ilgili olarak kendi öğrenmeleriyle bağlantı kurar. Coğrafya çocukların dünyanın nasıl olması gerektiğine ilişkin algılarını, imajlarını, değerlerini ve fikirlerini çalışarak onlara yardımcı olur ve onların dünyalarıyla ilgili etik duruşlarını geliştirir. "Bizim sorumluluğumuz dünyayı ödünç aldığımızdan daha iyi bir halde çocuklarımıza iade etmektir" şeklindeki atasözünün bakış açısı coğrafi duruşu desteklemede bir ilke olarak ele alındığında, çocukları onlara şimdiki nesiller tarafından teslim edilen dünyayı daha iyi bir yer olarak kendi çocuklarına bırakma sorumluluğunu vererek yetiştirmek ilkokul öğretmenlerinin görevidir. Bu bağlantı kurma hem ilkokul çocuklarının analitik bakış açılarını geliştirmeleri hem de onlara sunulanlarla ilişkili olarak kendi değerlerini netleştirmeleri hususunda desteklenmelerini gerektirir. Bu, özen gösterme ve ilerleme değerlerinin geliştirilmesini de gerektirir. Bağlantı kurma, incelemeden ziyade eylemi ve açıklamanın ötesinde iştirak etmeyi gerektirir (Hart, 1997).

4. İLKÖĞRETİM PROGRAMINDA COĞRAFYA

4.1. Coğrafya programı için amaçlar

İlköğretimde coğrafya, çocukların deneyimleri üzerine temellendirildiği ve çevre ve yerlerle ilgili olarak bilgi, anlayış, beceri ve değerleri geliştirdiği için önemlidir. Bu şekilde, ilköğretim coğrafya eğitimi çocukların dünyayı öğrenmesinde sayısız fırsatlar sunar. Buradan hareketle, ilköğretim coğrafya programı:

- çocukların yakın çevresinde ve diğer ziyaret ettiği çevrelerdeki kendi tecrübelerini anlamlandırmasına ve genel bağlamda değerlendirmesine yardım edecek şekilde planlanmalıdır, ki bu onların tecrübeye dayanan coğrafya'sıdır;
- çocukların farkındalık, bilgi, anlayışlarını geliştirerek genişleyen dünyayı onlara tanıtacak ve tecrübelerinin ötesindeki çevreler ve yerler ile onları tanıştırarak ufuklarının genişlemesi sağlayacak şekilde planlanmalıdır, ki bu onların büyüyen dünya'sıdır;
- coğrafi farkındalıklarını temellendirebilecekleri küresel bir zihinsel çerçeve oluşturmalarında onlara yardım ederek onların konumsal bilgi ve anlamalarını geliştirecek şekilde planlanmalıdır;
- harita becerilerinin gelişimi ve fotoğraflar, taslaklar, yerler ve genişleyen dünyayı kapsayan çalışmalar yoluyla çocukların uzamsal farkındalıklarını ve anlamalarını

geliştirecek şekilde planlanmalıdır, ki bu onların coğrafi kavram ve becerileri'dir;
- yerler ve çevrelerin neden böyle olduklarına, nasıl değiştiklerine, hangi süreçlerin onları şekillendirdiğine ve bu değişim ve gelişimin nasıl devam edebileceğine dair bilgi ve anlamalarını geliştirecek şekilde planlanmalıdır, ki bu onların coğrafi bilgi ve açıklamaları'dır;
- çocukların evi olarak çevrenin ve dünyanın değerini bilmesini teşvik edecek şekilde ve neden gelecek için çevresel ve ekonomik açıdan sürdürülebilir yaklaşımların sadece kendi çevreleri için değil diğer insanların çevreleri için de önemli olduğunu anlamasına yardım edecek şekilde planlanmalıdır, ki bu onların coğrafi açıdan değer bilmesi'dir;
- çocukların öz-yansıtma becerileriyle bağlantı kuracak ve onların yerler ve çevrelere ilişkin kendi tutum ve değerlerini belirginleştirecek şekilde planlanmalıdır, ki bu onların coğrafi değerleri'dir;
- kendi hayatlarını ve hiçbir zaman tanışmayacakları ve bilmeyecekleri kişiler de dahil olmak üzere başkalarının hayatlarını etkileyebilecek kararları alırken düşünceli olmaları konusunda çocukları cesaretlendirecek şekilde planlanmalıdır, ki bu onların coğrafi etkileri'dir.

Kısaca, çocukların kendi toplumlarını ve çevrelerini bizzat yaşayarak ve çalışarak, diğer yerleri ve çevreleri de çalışarak dünya genelindeki çeşitli yerler ve doğal - toplumsal çevrelere ilişkin kendi değerlerini ve o yerlerle ilgili bilgi ve anlamalarını geliştirmelerinde temel olduğundan ilköğretimde coğrafya önemlidir.

4.2. Program için odak noktaları

Tüm bunlar, ilköğretimin farklı kademelerinde nelere odaklanılabileceğini planlamaya sevk eder. Devam eden kısımda coğrafi içerik, bilgi, beceri ve değerlere ilişkin olarak yer alan taslak, ele alınabilecek bazı anahtar noktalara işaret eder. Birçok çocuk eğitim hayatlarına zorunlu ilköğretim çağından önce katıldıkları için bu program okul öncesi dönemde başlar.

Programın coğrafi boyutu, çocuklarla ilgili olarak aşağıdaki maddeleri sağlayacak şekilde olmalıdır:

Okul öncesi dönemde

- okul öncesi kurumun ve yerel çevredeki caddelerin özelliklerini gözlemleme ve öğrenme
- günlük yaşamlarındaki çeşitli özellikler, olaylar, yönler vb. ile ilgili kendi sözcük dağarcıklarını oluşturma
- kendi çevreleri ve diğer yerlere ilişkin sevdikleri ve sevmedikleri özellikler ile ilgili konuşma
- fotoğrafları ve betimlemeleri kullanarak diğer yerlerdeki insanların hayatları hakkında konuşma
- çevresel oyuncaklarla oynama ve çeşitli yerlerde yaşayan insanlar hakkındaki hikayeleri dinleme

İlköğretimin 1. ve 2. yıllarında

- yerel çevrelerindeki ve diğer çevrelerdeki çeşitli özelliklerini ve bu yerlerde meydana gelen olayları ve etkinlikleri tanımlama
- yakın ve uzak yerleri incelemek, tanımlamak ve yorumlamak için çeşitli soruları, arazi çalışmalarını, haritaları ve diğer kaynakları kullanma ve kelime dağarcığını geliştirme
- hikayeler ve oyunlar aracılığıyla çeşitli yerlerdeki ve çevrelerdeki özellikleri ve etkinlikleri keşfetme
- yerler arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları tespit etme ve bunların nedenlerini düşünme
- çevresel olaylar ve yerler hakkındaki görüşlerini nedenleriyle birlikte ifade etme
- bu çevrelerin değiştiğini fark etme ve bu değişimde insanın rolünü değerlendirme

İlköğretimin 3. ve 4. yıllarında

- arazi çalışmalarını da kapsayacak şekilde coğrafi sorgulamanın planlanmasına ve gerçekleştirilmesine katkıda bulunma ve bunların ne kadar bilgilendirici olduğunu değerlendirmeye başlama
- özellikle incelemede ve bulgularını sunmada bir yardımcı olarak haritaları kullanarak çeşitli coğrafi özelliklerin yerlerini ve belirli özelliklerin oluşturduğu modelleri inceleme
- çevre ve yerler hakkındaki bulguları ve görüşlerini aktarırken coğrafi açıdan daha uygun kelimeler kullanmaya başlama
- yerler ve çevrelerde tespit ettikleri bazı değişimlerin nedenlerini sorgulama ve bu değişimlerin faydalı olup olmadığına dair bazı görüşler sunma
- birden çok yerdeki farklı yerleşmeleri detaylı olarak keşfederek özelliklerini inceleme
- insanların hem çevreden nasıl etkilendiklerini hem de onların çevre üzerindeki etkilerini çalışma

- insanların çevreyi nasıl geliştirebileceğini ve 'gelişmenin' kime göre ne ifade edebileceğini değerlendirme

İlköğretimin 5. ve 6. yıllarında

- arazi çalışmaları, haritalar, fotoğraflar, sayısal ve sözel kaynaklar dahil birçok çeşit kaynak kullanarak coğrafi sorgulamayı planlama, yürütme ve paylaşma
- fiziki ve beşeri süreçlerin yerleri ve çeşitli çevresel özellikleri nasıl oluşturduğu ve şekillendirdiğini ve ayrıca bunların yerleri ve coğrafi modelleri etkileme yollarını analiz etme
- insanlar ve yerler arasındaki birbirine bağlılığın önemini inceleme ve açıklamaya başlama
- araştırmalarını tanımlama, açıklama ve değerlendirmede coğrafi terimleri ve becerileri gerektiği gibi kullanma
- yerlerin karakterlerini, nasıl olduklarını ve nasıl değiştiklerini karşılaştırma ve karşılaştırmalarını yaparken ve fark ettikleri değişimleri açıklarken bazı nedenler ileri sürme
- çeşitli kararların yerleri ve çevresel konuları nasıl etkilediğini çalışma ve çeşitli konular hakkında neden farklı insanların farklı görüşleri olduğunu ve bunların çeşitli şekillerde verilen kararları etkilediğini fark etmeye başlama
- dahil oldukları sürdürülebilir çevreleri tanıma ve sürdürülebilirliğin ne anlama geldiğine dair açıklama yapma

Bu çeşit coğrafi çalışmalar, sadece öğrencilerin yerel çevresindeki çalışmaları değil aynı zamanda kendi ülkesiyle ilgili, daha geniş olarak kıtasal bağlamda ve küresel açıdan da farkındalığını arttıracak çalışmaları kapsamalıdır. Bu çalışmalar, seçici olmalı ve aynı zamanda farklı ekonomik ve fiziki yapılardan çeşitli örnekler sunmalıdır. Öğrenciler hem farklı ölçeklerde belirli yerler hem de çeşitli çevrelerle karşılaşmayı planlamış olmalıdır. Bu tarz çalışmalar; özellikle harita çalışmaları, fotoğrafları okuma, taslakları kullanma, kitaplar, gazeteler, video, CD-rom materyalleri ve web sayfaları gibi çeşitli ikincil kaynaklardan bilgi toplamayı da kapsayan coğrafi becerilerin kullanımının geliştirilmesinin de planlanmış olmasını gerektirir.

5. DEĞERLER VE İLKÖĞRETİM COĞRAFYA

5.1. Coğrafi tutumlar ve değerler

Şimdiye kadar anlatılanlar ilköğretimde coğrafyanın sadece yerler ve çevre hakkındaki bilgiler etrafında temellenmiş bir ders olmadığını ortaya koymaktadır. Aynı şekilde coğrafya, sadece kedine özgü bakış açısıyla sunduğu fikirlerin ve kavramları anlamanın geliştirilmesi ile ilgili değildir. Çocukların coğrafya eğitiminin temelinde eşit derecede yer alan tutumlar ve değerler, coğrafyayı bir ders olarak geliştirir (Catling, 2000). Bunlar şu şekilde özetlenebilir:

- çocukların yakın ve uzak çevrelere yönelik ilgisini canlı tutma ve uyarma
- çocukların yeryüzündeki çeşitli güzellikleri takdir etme duygularını besleme
- insanın dünya üzerindeki etkisine ilişkin çocukların bilinçli ilgilerini geliştirme
- yerel ve daha geniş düzeydeki eylemler yoluyla gezegenin sürdürülebilirliği için sorumluluk almayı istemeyi cesaretlendirme
- çocukların kültürlerarası ilişkileri takdir etme ve insanlara saygı duyma da dahil olmak üzere küresel bir bakış açısını ve uluslararası anlayışı benimsemeni destekleme

5.2. Coğrafi vatandaşlık

Bu değerleri ve becerileri geliştirmek için coğrafya sadece yerel katılım hissini geliştirmekle değil aynı zamanda yerkürenin gelişimine katkıda bulunmada bütünün bir parçası olarak yaşam boyu sürecek bağlantının temellerini oluşturmakla ilgilidir. Çocukların yerler açısından, çevresel olarak ve uluslararası düzeyde küresel vatandaşlık bağlamında düşünmeye cesaretlendirilmesi gerekir. Bu çeşit bir vatandaşlık algısı ve değerinin gelişimi, karşılaşacakları ahlaki ve sosyal soru ve sorunlarla baş etmek için çocukları değerler, beceriler ve bilgiyle donatmayı da kapsar. Bu durum tartışmalı görünebilirken, etkili küresel vatandaşlık sadece dünya coğrafyası çalışmalarının doğasında olduğu için değil aynı zamanda çözülmesi gereken sorunların çocukların kendi değerlerini ve ilkelerini geliştirmeyi düşünmesi ve dünya ile bağlantılarının gelişmesi açısından da önemli olduğu için ilkokul çocuklarının anlaşmazlıklarla yakın ilişki kurmasını gerektirir.

Buradan hareketle, ilköğretim coğrafya programı çocuklara şu fırsatları sağlamalıdır:

- yerel ve uluslararası bir topluluğun üyesi olduğunu fark etme
- farklı insanlarının ihtiyaçlarını ve sorumluluklarını fark etme ve anlamaya başlama
- sorumlulukların bazen çatışmaya neden olabildiğinin farkına varma

- diğer insanların yerler ve insanlar hakkındaki deneyimlerini ve algılarını anlamaya başlamak için hayal gücünü kullanma
- yerler ve insanlar arasındaki farklılıkları ve benzerlikleri tanıma ve saygı duyma ile bunların çevresel, etnik, ırksal ve dinsel çeşitlilik, cinsiyet ve sakatlık dahil olmak üzere çeşitli faktörlerden kaynaklanabileceğini fark etmeye başlama
- sosyal, çevresel ve ahlaksal açıdan çeşitli ikilemler üzerinde düşünme
- gündemde olan bir yeri ya da bir çevresel konuyu, sorunu ve olayı araştırma ve tartışma
- basının yerler ve çevre hakkındaki bilgileri ve görüşleri nasıl sunduğunu keşfetme
- çevresel konularla ilgili olarak gönüllülerin, toplumun ve baskıcı grupların bazı eylemlerinin ve bunların rolünün farkına varma
- çevresel konularla ilgili kendi görüşlerini açıklama ve fikirlerini paylaşma
- yerler ve çevre ile ilişkili konularda nedenlerini belirterek seçimler yapma ve karar verme
- çevre ve yerler hakkındaki bakış açıları ve fikir ayrılıklarını farklı seçenekler arayarak, kararlar vererek ve seçenekleri açıklayarak çözmenin yollarını arama
- yerel, fiziksel ve toplumsal çevreyi geliştiren ya da zarar veren bazı faktörleri fark etme
- kaynakların farklı şekillerde pay edildiğini ve bu seçimlerin bireyleri, toplumu ve çevrenin sürdürülebilirliğini etkileyeceğini anlamaya başlama

Bunların çoğu yerler ve çevre ile ilgili çalışmalarla bağlantılıdır ancak bu küresel vatandaşlığı geliştirmede sadece bir boyutu oluşturur. Etkin katılım olan bir diğer boyut ise en iyi yerel toplumda ele alınabilir. İlköğretim coğrafya programında küresel vatandaşlığı geliştirme, çocuklara çevredeki insanların davranışlarında değerlerin rolünü incelemeyi ve kendi çevresel değerlerini geliştirmeyi sağlayan etkinliklere yer vermeyi amaçlanmaktadır. Devam eden kısımda örnekleri verildiği üzere bu çeşit etkinlikler programa dahil edilmelidir:

Okul öncesi dönemde

- evsel çevresel özen; örneğin okulöncesi kurumda çocuk odasını düzenli tutma, kullandıkları materyallere ve birbirlerine özen gösterme

İlköğretimin 1. ve 2. yıllarında

- yerel çevresel yönetim; örneğin geri dönüşüm, basit çevresel denetimler, okul alanındaki araştırmalar

İlköğretimin 3. ve 4. yıllarında

- yerel çevresel araştırmalar; örneğin, okul çevresi ve yerel alanla ilgili çeşitli incelemeler

İlköğretimin 5. ve 6. yıllarında

- toplumsal çevresel araştırma ve yönetim; örneğin yerel halk ve profesyoneller ile görüşmeler yaparak yerel bir sorunla ilgili olarak yapılacak eylemi tanımlama, önerme ve destekleme

6. SONUÇ

Burada üç argüman sunulmaktadır. İlki, çocuklar okula hem halihazırda hem de ilköğretim süresince artan deneyimlerini ve yaşadıkları, ziyaret ettikleri, hayal ettikleri ve ikincil kaynaklar aracılığıyla karşılaştıkları yerler ve çevrelerle ilgili gelişen bakış açılarını getirirler. İkinci olarak, ilköğretimde coğrafya eğitimi çocukların geçmiş deneyimlerinden yararlandığı gibi onların öğrenmelerini coğrafi fikirler, konular, metodolojiler, beceriler ve değerler bağlamında yönlendirir ve ileriye götürür. Üçüncü olarak, çocuklar için coğrafya eğitiminde değerlere odaklanılmasından kaçış yoktur ve ilköğretimde coğrafyanın rolü temel olarak çocukların inceledikleri sorular, bilgi ve görüşler bağlamında tutumlarını geliştirmek ve onlara dünya üzerindeki yerlere ve çevreye ilişkin kendi değerleriyle uyumlu bir bakış açısı kazandırmaktır.

İlköğretimde coğrafya eğitimi önemlidir çünkü çocukların coğrafi açıdan mevcut gelişimini, yer algısını, dünyaya ilişkin farkındalığını, tutumlarını ve değerlerini çalışır. İlköğretimde coğrafya önemlidir çünkü eğitim döngüsünde coğrafyayı sonraya bırakmak onun sunacağı fırsatların kaçırılmasına neden olur çünkü çocuklar tutum ve değerleri erken yaşlarda kazanırlar. İlköğretimde coğrafya önemlidir çünkü çocuklar ve dünya hakkındaki deneyimleri önemlidir. İlköğretimde coğrafya önemlidir çünkü o dünyanın şimdiki ve gelecekteki çocukları ile alakadardır: eğitimciler olarak gezegenin geleceği adına çalışmaları için çocukların yeteneklerini ve kapasitelerini geliştirmek bizim sorumluluğumuzdur. İlköğretimde coğrafya önemlidir çünkü çocukları yerler ve çevreler hakkında bilgilendirir, çocukların yerel ve küresel çevreyi incelemesini gerektiren sorular ve beceriler geliştirir ve çocuklar sadece kendi duruşunu netleştirmekle kalmaz, çevreye, insanlara ve yerlere karşı daha düşünceli ve pozitif olurlar. İlköğretimde coğrafya önemlidir çünkü insanlar önem veren ve

önem verdikleri yönde harekete geçen insanlara ihtiyaç duyarlar.

KAYNAKÇA

Aitken, S.C. (1994). Putting Children in their Place, Washington: Association of American Geographers

Appleton, J. (1994). How I Made the World: Shaping a View of Landscape, Hull: University of Hull Press

Catling, S. (2000). What is the purpose of teaching geography in school? In Moon, B., Brown, S. & Ben-Peretz, M. (Eds) Routledge International Companion to Education, London: Routledge

Chowla, L. (1992). Childhood Place Attachments. In Altman, I. & Low, S.M. (Eds) Place Attachment, New York: Plenum Press

Cullingford, C. (2000). Prejudice, London: Kogan Page

Hart, R.A. (1997). Children's Participation, London: Earthscan Publicationa

Matthews, M.H. (1992). Making Sense of Place, Hemel Hempstead: Harvester Wheatsheaf

Moore, R.C. (1986). Childhood's Domain, London: Croom Helm

Palmer, J. (1994). Geography in the Early Years, London: Routledge

Sack, R.D. (1997). Homo Geographicus, Baltimore: John Hopkins University Press